ΤΟ ΜΟΛΥΒΔΟΒΟΥΛΛΟΝ
ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΙΑΚΩΒΟΥ

Τὸ ἀπεικονιζόμενον ἐνταῦθα βυζαντιακὸν μολυβδόβουλλον, προερχόμενον ἐκ τῆς συλλογῆς Rollin-Feuardent, ἐδημοσιεύθη καὶ ἀπεικονίσθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ G. Schlumberger ἐν τῷ Musée Archéologique τοῦ 1877.

Εἰκ. 1. Τὸ μολυβδόβουλλον τοῦ μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Ἰακώβου.

Ἐπὶ μὲν τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως φέρει τὴν Θεοτόκον καὶ τὸν ἅγιον Δημήτριον ἱσταμένους ἀντωποὺς καὶ δεομένους, ἄνω δὲ ἐν τῷ μέσῳ προτομὴν τοῦ Χριστοῦ εὐλογοῦντος δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν, ἐπὶ δὲ τῆς ὀπισθίας τὴν ἑξῆς ἐπιγραφήν:

+ΙΑΚΟΒ
ΥϹΦΡΑΓΙϹ
ΜΑΘΕϹϹΑΛΟΝΙ
ΚΗϹΕΧΧΡΙϹΤΟ
ΤΕΚΥϹΑΝΚΑΙ
ΤΟΝΜΑΡΤΥ
ΡΑΦΕΡΕΙ
+

Τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην διαγνοὺς ὡς ἔμμετρον καὶ ἀποτελουμένην ἐκ δύο τριμέτρων στίχων ἰαμβικῶν ὁ Froehner, ἀνεδημοσίευσεν ἐν τῇ συλλογῇ αὐτοῦ τῶν ἐμμέτρων ἐπὶ μολυβδοβούλλων ἐπιγραφῶν [1]. Οὗτος προσπαθήσας

[1] Froehner, Bulles metriques, Annuaire de la Société des antiquaires de France, 1882 σ. 50 ἀριθ. 35.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
23/04/2024 20:39:36 EEST - 18.117.107.90

νὰ διορθώσῃ τὴν ἀνωμαλίαν, ἀντὶ ΘΕϹϹΑΛΟΝΙΚΗϹΕΧ ἐν τῷ τρίτῳ καὶ τετάρτῳ στίχῳ τῆς ἐπιγραφῆς ἀνέγνω ΘΕϹϹΑΛΟΝΙΚΕΩϹ, οὕτω δὲ συνεπλήρωσε τὴν ὅλην ἐπιγραφήν.

Ἰακώβου σφράγισμα Θεσσαλονικέως
Χριστοτεκοῦσαν καὶ τὸν μάρτυρα φέρει.

Ὁ Schlumberger ὅμως ἀναδημοσιεύσας τὸ μολυβδόβουλλον ἐν τῇ Sigillographie de l'Empire Byzantin (σελ. 105-106) δὲν ἀποδέχεται τὴν διόρθωσιν τοῦ Froehner καὶ ἐπιμένει ὅτι τὰ δύο μετὰ τὴν λέξιν ΘΕϹϹΑΛΟΝΙΚΗϹ γράμματα ΕΧ δέον ἀσφαλῶς νὰ συμπληρωθῶσιν ἐξ(άρχου). Εἶναι ὅμως παράδοξον ὅτι ὁ Schlumberger παρεῖδεν ὅτι τὸ δεύτερον ἐκ τῶν δύο γραμμάτων δὲν εἶναι Ξ ἀλλὰ Χ, ὥστε ἡ συμπλήρωσις αὐτοῦ ἐξ(άρχου) νὰ καθίσταται ἀδύνατος.

Ὁ Froehner, ἐπανερχόμενος βραδύτερον εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ μολυβδοβούλλου, (Annuaire 1884 σελ. 316 σημ. 2) παρατηρεῖ ὅτι δέον ν' ἀναγνωσθῇ τὸ τέλος τοῦ πρώτου στίχου Θεσσαλονίκης ἀντὶ τοῦ πρότερον ὑπ' αὐτοῦ προταθέντος Θεσσαλονικέως.

Τὸ μολυβδόβουλλον τοῦ μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Ἰακώβου ἀπησχόλησε καὶ τὸν Ν. Βέην[1], ὅστις ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐπιγραφῆς εἶναι λίαν ἐπιφυλακτικὸς νομίζων ὅτι πρέπει νὰ ἐπανεξετασθῇ τὸ πρωτότυπον τοῦ μολυβδοβούλλου, διότι τὸ πανομοιότυπον, ὅπερ δημοσιεύει ὁ Schlumberger δὲν φαίνεται εἰς αὐτὸν σαφὲς καὶ βέβαιον, ὅσον ἀφορᾷ ὅμως τὴν χρονολογικὴν αὐτοῦ κατάταξιν παρατηρεῖ ὅτι ἡ γνώμη τοῦ Schlumberger (Sigil. σελ. 105) ὅτι ὁ Ἰάκωβος διετέλεσε μητροπολίτης Θεσσαλονίκης ἀπὸ τοῦ 1300 μέχρι τοῦ 1322 δὲν εἶναι ἀκριβής, διότι οὗτος κατεῖχε τὸν θρόνον Θεσσαλονίκης καὶ πρὸ τοῦ 1300. Τοῦτο ἐξάγεται ἔκ τινος «γράμματος παραδοτηρίου» ἀποκειμένου ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς ἁγιορειτικῆς μονῆς Ζωγράφου ἐκδοθέντος ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Ἰακώβου καὶ φέροντος τὴν ὑπογραφὴν «† *ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης Θεσσαλονίκης, ὑπέρτιμος καὶ ἔξαρχος πάσης Θετταλίας Ἰάκωβος, μηνὶ Μαΐῳ ἰνδικτιῶνος δωδεκάτης τοῦ ,ϛωζ' ἔτους ἀπὸ θεμελιώσεως κόσμου*», ὅπερ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ 1299 μ.Χ. Τὸ ἀνωτέρω γράμμα παραδοτήριον ἐδημοσιεύθη ἐν Παραρτήματι τοῦ ΙΓ' τόμου τῶν Βυζαντινῶν Χρονικῶν Πετρουπόλεως 1907 σ. 34 κ. ἑ. ἀριθ. XVI.

Τελευταῖος ἐπελήφθη τῆς ἀναγνώσεως τῆς ἐπιγραφῆς ὁ πατὴρ V. Laurent ἐν τῇ συλλογῇ αὐτοῦ τῶν ἐμμέτρων ἐπιγραφῶν ἐπὶ βυζαντινῶν μολυβδοβούλλων[2]. Οὗτος παρατηρεῖ ὅτι τὸ εἰκονογραφικὸν θέμα τοῦ μολυβδοβούλλου (Ἡ Θεοτόκος καὶ ὁ ἅγιος Δημήτριος δεόμενοι πρὸ τῆς προτομῆς τοῦ Χριστοῦ)

---

[1] Ν. Βέη, Διορθώσεις βυζαντινῶν μολυβδοβούλλων, Journal inten. d'Arch. Numismatique τόμ. XIII, 9, 10 ἀρ. 11.

[2] V. Leurent, Bulles metriques. Ἑλληνικὰ τόμ. Δ' σελ. 341.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
23/04/2024 20:39:36 EEST - 18.117.107.90

καὶ ὁ ρυθμὸς τῶν γραμμάτων τῆς ἐπιγραφῆς αὐτοῦ ἐπιτρέπουσι ν' ἀποδώσωμεν τὸ μολυβδόβουλλον εἰς τὸν μητροπολίτην Ἰάκωβον, ὅστις, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη, προΐστατο τῆς Ἐκκλησίας Θεσσαλονίκης περὶ τὰ τέλη τῆς δεκάτης τρίτης καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς δεκάτης τετάρτης ἑκατονταετηρίδος. Ὡσαύτως παρατηρεῖ ὁ πατὴρ Laurent ὅτι τὸ τέλος τοῦ πρώτου στίχου τῆς ἐπιγραφῆς παρουσιάζει σοβαρὰν ἀνωμαλίαν, ἥτις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ διευκρινισθῇ κατὰ τρόπον ὁριστικόν. Ἀπορρίπτων τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Schlumberger: Θεσσαλονίκης ἐξ(άρχου), διότι κατὰ τὰ τέλη τῆς δεκάτης τρίτης καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς δεκάτης τετάρτης ἑκατονταετηρίδος ἀσφαλῶς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχωμεν ἔξαρχον Θεσσαλονίκης, προσπαθεῖ, ὑπὸ ἐπιφύλαξιν πάντοτε, νὰ ἐξεύρῃ ἄλλην τινὰ λύσιν τῆς ἀναγνώσεως τοῦ τέλους τοῦ πρώτου στίχου τῆς ἐμμέτρου ἐπιγραφῆς.

Ἐπειδὴ ὁ μητροπολίτης Θεσσαλονίκης ἔφερε τὸν τίτλον ἔξαρχος πάσης Θεσσαλίας, ὁ Laurent νομίζει ὅτι ἐν τῷ μολυβδοβούλλῳ δέον ν' ἀναγνωσθῇ Θεσσαλῶν ἐξ(άρχου), θέλων δὲ νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ἀνωμαλίαν ἣν παρουσιάζει τὸ ΘΕϹϹΑΛΟΝΙΚΗϹ ΕΧ ἀποδίδει τὸ πρᾶγμα εἰς σφάλμα γραφικὸν τοῦ χαράκτου, ὅστις ἀπατηθείς, ἀντὶ νὰ χαράξῃ ἐν τῷ βουλλωτηρίῳ ΘΕϹϹΑΛΩΝ μετέβαλε τὸ ἐθνικὸν εἰς τὸ ὄνομα τῆς πόλεως (= ΘΕϹϹΑΛΟΝΙΚΗϹ). Ἐπειδὴ ὅμως καὶ μετὰ τὴν διόρθωσιν αὐτοῦ ὁ πρῶτος στίχος ἀποτελεῖται ἐκ δεκατριῶν συλλαβῶν: Ἰακώβου σφράγισμα Θεσσαλῶν ἐξ(άρχου), ὁ Laurent, θέλων νὰ συμβιβάσῃ τὰ πράγματα, νομίζει ὅτι ὁ συνθέσας τὴν ἔμμετρον ἐπιγραφὴν ἐθεώρησε τὰ δύο πρῶτα γράμματα Ια τῆς λέξεως Ἰακώβου ὡς μίαν συλλαβήν.

Καίτοι ὁ Laurent μετ' ἐπιφυλάξεως διετύπωσε τὰ ἐπιχειρήματα αὐτοῦ, διὰ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι δέον ὁ πρῶτος στίχος ν' ἀναγνωσθῇ Ἰακωβου σφράγισμα Θεσσαλῶν ἐξ(άρχου) ἐν τούτοις πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ταῦτα ἐστηρίχθησαν ἐπὶ σφαλερᾶς βάσεως, διότι καὶ οὗτος συμπληρῶν τὰ δύο πρῶτα γράμματα ΕΧ εἰς ἐξ(άρχου) παρεῖδεν, ὅπως καὶ ὁ Schlumberger, ὅτι τὸ δεύτερον ἐκ τῶν γραμμάτων τούτων δὲν εἶναι Ξ, ἀλλὰ Χ, ἀκριβῶς ὅμοιον πρὸς τὸ πρῶτον τῆς ἑπομένης λέξεως ΧΡΙϹΤΟΤΕΚΚΟϹΑΝ.

Τούτου τεθέντος πᾶσα ἀπόπειρα ὅπως συμπληρωθῶσι τὰ δύο γράμματα εἰς ἐξ(άρχου) καθίσταται ἀδύνατος. Πλὴν τούτου γεννᾶται ἡ ἀπορία διατί ὁ μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Ἰάκωβος δὲν θὰ ἐχάρασσεν ἐν τῇ σφραγῖδι αὐτοῦ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως ἧς προΐστατο ὡς ἐκκλησιαστικὸς ἄρχων, ἀλλὰ μόνον τὸν τίτλον αὐτοῦ ὡς ἐξάρχου Θεσσαλίας. Ἄλλως τε καὶ ἐν τῇ ὑπογραφῇ τοῦ Ἰακώβου εἰς τὸ παραδοτήριον γράμμα τῆς μονῆς Ζωγράφου τοῦ ἔτους 1299 προηγεῖται τὸ μητροπολίτης Θεσσαλονίκης καὶ ἕπεται ὁ τίτλος αὐτοῦ ὑπέρτιμος καὶ ἔξαρχος πάσης Θετταλίας. Οὐδὲ ὑπάρχει παράδειγμα μητροπολίτου, ὅστις νὰ παραλείπῃ ἐν τῇ σφραγῖδι αὐτοῦ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως, ἧς προΐστατο ὡς ποιμὴν καὶ νὰ ἀναφέρῃ μόνον τὸν

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
23/04/2024 20:39:36 EEST - 18.117.107.90

τίτλον αὐτοῦ ὡς ὑπερτίμου καὶ ἐξάρχου. Τὸ μολυβδόβουλλον τοῦ περιφήμου μητροπολίτου Ἐφέσου Ἰσαάκ, τῶν χρόνων Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου, φέρει τὴν ἐπιγραφὴν Ἰ σ α ὰ κ ἐ λ έ ῳ Θ ε ο ῦ ἀ ρ χ ι ε π ί σ κ ο π ο ς Ἐ φ έ σ ο υ, ὑ π έ ρ τ ι μ ο ς κ α ὶ ἔ ξ α ρ χ ο ς π ά σ η ς Ἀ σ ί α ς.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καθίσταται φανερὸν ὅτι οὔτε Θ ε σ σ α λ ο ν ί κ η ς ἐξ(άρχου) οὔτε Θ ε σ σ α λ ῶ ν ἐξ(άρχου) δύναται ν' ἀναγνωσθῇ τὸ τέλος τοῦ πρώτου στίχου τῆς ἐμμέτρου ἐπιγραφῆς τοῦ μολυβδοβούλλου τοῦ μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Ἰακώβου. Ὅσον ὅμως ἀφορᾶ εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Laurent Θ ε σ σ α λ ῶ ν ἐξ(άρχου) εἶναι χαρακτηριστικὸν ὅτι συνεῖδεν οὗτος τὸ ἄστοχον τῆς τοιαύτης ἀναγνώσεως, διορθώσας αὐτὴν εἰς *Θεσσαλονίκης* εἰς τὰ notanda et corrigenda τῶν ἐμμέτρων αὐτοῦ ἐπιγραφῶν ἐπὶ μολυβδοβούλλων (Ἑλληνικὰ τόμ. Η΄ σ. 324), χωρὶς ὅμως νὰ δυνηθῇ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ὕπαρξιν ἐν τέλει τῶν δύο γραμμάτων ϵϹ.

Ὅ,τι παρεπλάνησε τοὺς μέχρι τοῦδε ἀσχοληθέντας εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐμμέτρου ἐπιγραφῆς τοῦ μολυβδοβούλλου τοῦ μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Ἰακώβου εἶναι ὅτι δὲν ἀνεμνήσθησαν οὗτοι ὅτι εἰς ἐπιγραφὰς εἴτε ἐπὶ λίθων εἴτε ἐπὶ μετάλλων, τόσον τῶν ἑλληνικῶν καὶ ρωμαϊκῶν ὅσον καὶ τῶν μετέπειτα χρόνων, συχνάκις οἱ λαξεύοντες ἢ χαράσσοντες αὐτάς, ἐξ ἀβλεψίας ἢ παραδρομῆς, ἄλλοτε παραλείπουσι γράμματα, ἄλλοτε λαξεύουσιν ἢ χαράσσουσι διπλᾶ καὶ ἄλλοτε θέτουσιν ἄλλα ἀντ' ἄλλων. Τοιαῦτα σφάλματα ὑπάρχουσι πολυαριθμότατα εἰς ἑλληνικάς, ρωμαϊκὰς καὶ μεταγενεστέρων χρόνων ἐπιγραφάς. Πολλάκις δὲ καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν λίθων ὑπάρχουσι διωρθωμένα γράμματα, ἅτινα πρότερον εἶχον πλημμελῶς χαραχθῆ. Τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι δύσκολον νὰ ἐξηγηθῇ, διότι ἡ λάξευσις ἢ χάραξις τῶν ἐπιγραφῶν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οὖσα χειρωνακτικὴ ἐργασία, ἐξετελεῖτο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπ' ἀνθρώπων ἀπαιδεύτων, οἵτινες ἦτο εὔκολον νὰ παρανοήσωσι τὰ κείμενα ἅτινα ἐδίδοντο εἰς αὐτοὺς πρὸς λάξευσιν ἢ χάραξιν.

Ἐν τῷ μολυβδοβούλλῳ τοῦ μητροπολίτου Ἰακώβου ἡ ἔμμετρος ἐπιγραφή, ὡς ἐδόθη ὑπὸ τοῦ συνθέσαντος αὐτὴν εἰς τὸν χαράκτην τοῦ βουλλωτηρίου, εἶχε κανονικῶς:

Ἰακώβου σφράγισμα Θεσσαλονίκης
Χριστοτεκοῦσαν καὶ τὸν μάρτυρα φέρει.

Οὗτος ὅμως, ἐξ ἀβλεψίας ἢ παραδρομῆς, ἐχάραξεν ἐν τῷ βουλλωτηρίῳ μετὰ τὸ τελευταῖον γράμμα τῆς λέξεως ΘΕϹϹΑΛΟΝΙΚΗϹ δεύτερον Ϲ καὶ ἐν ἀρχῇ τῆς λέξεως ΧΡΙϹΤΟΤΕΚΟΥϹΑΝ δεύτερον Χ. Λέγομεν δὲ ὅτι τὸ πρῶτον γράμμα εἶναι Ϲ καὶ ὄχι ϵ, διότι, ὡς φαίνεται καὶ ἐν τῇ εἰκόνι τοῦ μολυβδοβούλλου, τὸ ἐκληφθὲν ὡς μέση κεραία τοῦ ϵ πιθανώτερον εἶναι ρωγμὴ τοῦ μολύβδου, διότι ἡ γραμμὴ αὕτη διέρχεται καίτοι λεπτοτέρα καὶ ἐκ τοῦ μέσου τοῦ Ϲ τελευταίου γράμματος τῆς λέξεως ΘΕϹϹΑΛΟΝΙΚΗϹ.

Ὅπως ὅμως καὶ ἂν ἔχῃ τὸ πρᾶγμα, εἴτε ϵ εἴτε Ϲ εἶναι τὸ πρῶτον ἐκ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
23/04/2024 20:39:36 EEST - 18.117.107.90

τῶν δύο τελευταίων γραμμάτων γεγονὸς ἀπομένει ὅτι ταῦτα ἐχαράχθησαν ἐκ παραδρομῆς ἢ ἀβλεψίας τοῦ χαράκτου τοῦ βουλλωτηρίου[1].

Οὕτω μόνον δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ ἡ ὕπαρξις τῶν δύο γραμμάτων, διότι, ὡς εἴπομεν καὶ ἀνωτέρω, ἡ ἀνάγνωσις ἐ ξ(ά ρ χ ο υ) ἐν τέλει τοῦ πρώτου στίχου εἶναι ἀδύνατος, ἀφ' οὗ τὸ δεύτερον τῶν δύο ἐπὶ πλέον γραμμάτων δὲν εἶναι Ξ ἀλλὰ χ. Ἀλλὰ καὶ τὸ πρῶτον δὲν ἀποκλείεται νὰ εἶναι C καὶ ὄχι ϵ ἂν δεχθῶμεν, ὅπερ πιθανώτατον, ὅτι ἡ ὡς μέση κεραία ἐκληφθεῖσα τοῦ γράμματος τούτου εἶναι μᾶλλον ῥωγμὴ τοῦ μολύβδου.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἀνάγκη νὰ ἐπαναλάβωμεν ἐνταῦθα ἐκεῖνο, ὅπερ πολλάκις μέχρι τοῦδε ἐσημειώσαμεν, ὅτι εἰκόνες μολυβδοβούλλων γενόμεναι ἐκ σχεδιογραφημάτων οὐδεμίαν παρέχουσι ἐγγύησιν ὅτι παρουσιάζουσι πιστὴν ἀπεικόνισιν τῶν ἐπ' αὐτῶν ἐπιγραφῶν.

Ἠδύνατό τις ὅμως νὰ παρατηρήσῃ ὅτι, ἀφ' οὗ ἦσαν καταφανῆ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ μολυβδοβούλλου τὰ δύο ἐπὶ πλέον γράμματα, διὰ τί δὲν προέβησαν εἰς τὴν ἀχρήστευσιν τοῦ βουλλωτηρίου καὶ τὴν κατασκευὴν ἄλλου; Τοῦτο δὲν δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν. Ἴσως ἐθεωρήθη ἐπουσιώδης ἡ παρεμβολὴ τῶν δύο γραμμάτων, ἴσως δὲν ἦτο εὐχερὴς ἡ ἀντικατάστασις τοῦ βουλλωτηρίου. Ἀλλὰ καὶ ἄλλη ἐξήγησις θὰ ἦτο πιθανή, ὅτι ἐξ ἐπειγούσης ἀνάγκης ἐχρησιμοποιήθη τὸ λανθασμένον βουλλωτήριον καὶ ἐξ αὐτοῦ περιεσώθη τὸ μολυβδόβουλλον τῆς συλλογῆς Rollin-Feuardent, βραδύτερον δ'ἀντικατεστάθη παρ' ἄλλου ἀκριβοῦς. Τὸ ὅτι δὲν περιεσώθησαν μολυβδόβουλλα ἐκ τοῦ δευτέρου τούτου βουλλωτηρίου δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ παράδοξον, διότι εἶναι γνωστὸν ὅτι, καίτοι περιεσώθησαν πολλαὶ χιλιάδες μολυβδοβούλλων, σπάνιαι εἶναι αἱ περιπτώσεις δύο ἢ πλειοτέρων ἀνηκόντων εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπον.

Εἶναι προφανὲς ὅτι τῶν περισωθέντων μέχρι τοῦδε βυζαντιακῶν μολυβδοβούλλων θὰ ἀπετυπώθησαν διὰ τῶν βουλλωτηρίων δεκάδες, πολλάκις δὲ καὶ ἑκατοντάδες ἀντιτύπων ἐξαρτωμένων κάτωθεν τῶν παντοίας φύσεως ἐγγράφων. Τὴν ἀπώλειαν αὐτῶν δύναται νὰ ἐξηγήσῃ τὸ γεγονὸς τῆς χρησιμότητος τοῦ μολύβδου. Τὰ ἀνευρισκόμενα μολυβδόβουλλα ἀνεχωνεύοντο εἰς μεταγενεστέρους χρόνους εἴτε μεταβαλλόμενα εἰς σφαίρας πυροβόλων ὅπλων, εἴτε ἄλλως πως χρησιμοποιούμενα. Διὰ τοῦτο δὲν εἶναι παράδοξον ὅτι ἓν μόνον περιεσώθη μολυβδόβουλλον τοῦ μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Ἰακώβου.

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἡ ἔμμετρος ἐπιγραφὴ τοῦ μολυβδοβούλλου ἀποτελεῖται ἐκ δύο κανονικῶν τριμέτρων ἰαμβικῶν στίχων δωδεκασυλλάβων:

Ἰακώβου σφράγισμα Θεσσαλονίκης
Χριστοτεκοῦσαν καὶ τὸν μάρτυρα φέρει.

ΚΩΝΣΤ. Μ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

---

[1] Ὁμοίως ἐν τῇ πρώτῃ λέξει τῆς ἐπιγραφῆς *Ἰακώβου* ἐτέθη *ο* ἀντὶ *ω* ὑπὸ τοῦ χαράκτου τοῦ βουλλωτηρίου ἐξ ἀβλεψίας ἢ παραδρομῆς.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
23/04/2024 20:39:36 EEST - 18.117.107.90